Μ Ε Τ Ρ Ο Σ Υ Γ Κ Ρ Ι Σ Η Σ
(η Διάκριση)

ΜΕΡΟΣ Α’

Ο Γέρων Ήρων ήταν φοβερός νηστευτής. Ζούσε μόνος του, για να μη τον περισπούν οι άλλοι και να τον υποχρεώσουν να φάει κάτι. Γι’ αυτό, δεν πήγαινε ούτε στην Εκκλησία και μάλιστα το Πάσχα. Η απομόνωσή του όμως τον οδήγησε στη φαντασίωση και την ιδέα πως είχε φτάσει στα ψηλότερα της αγιωσύνης σκαλοπάτια. Δεχόταν ευχάριστα τους λογισμούς, που του έβαλε ο πονηρός.

Του είπε λοιπόν μια νύχτα:

«Πέσε μέσα στο βαθύ πηγάδι, για να δεις, πως ο Θεός θα σε προστατέψει ένεκα της μεγάλης σου αρετής».

«Ο δε… σκοτωθείς την διάνοιαν» λέει το Γεροντικό, «έβαλεν εαυτόν κατά το μεσονύκτιον εν τω φρέατι. Και μετ’ ου πολύ επιγνόντες οι αδελφοί το συμβάν, μόλις αυτόν μετά καμάτου πολλού ηδυνήθησαν ημιθανή ανασπάσαι».

Σε τρεις μέρες πέθανε ο γέροντας.

Από την ιστορία τούτη γίνεται φανερό, πως ο χριστιανός στη ζωή του αντιμετωπίζει δυο σοβαρούς κινδύνους. Ο ένας είναι η φαντασίωση της τελειότητας και της αυτάρκειας. Ο άλλος είναι ο άκριτος και υπέρμετρος ζήλος, (ο «ου κατ' επίγνωσιν») για κατακτήσεις σπουδαίες στον τομέα του αγιασμού και της αρετής. Αυτή όμως η τακτική οδηγεί στην ακρότητα κι αυτή με τη σειρά της στην πτώση. Λείπει η ισορροπία, το μέτρο.

Δίνεται η εντύπωση, πως η πνευματική ζωή είναι μια εκκεντρικότητα, μια παραξενιά. Πολύ συχνά οι ακρότητες οδηγούν σε πολύ νοσηρές και παθολογικές καταστάσεις.

Η πνευματική ζωή όμως είναι κάτι διαφορετικό. Αλλιώτικο. Είναι, στην ουσία της, η πορεία κι η δυναμική προσπάθεια πραγμάτωσης του «καθ' ομοίωσιν» με κατάληξη τη θέωση.

Τι χρειάζεται λοιπόν για την επίτευξη της σ' αυτά τα πλαίσια πνευματικής ζωής;

Απάντηση στο ερώτημα, αλλά και καθοδήγηση για την πραγμάτωσή της μας δίνουν οι πατέρες της ερήμου. Και ο δρόμος, που δείχνουν, είναι η Διάκριση. Γράφει ο Άγιος Κασσιανός («προς Λεόντιον»):

«…αι ακρότητες εκατέρων των μερών επίσης βλάπτουσι· και η της νηστείας υπερβολή και η της γαστρός χορτασία· και η της αγρυπνίας αμετρία και ο του ύπνου κόρος· και αι λοιπαί υπερβολαί. Και γαρ έγνωμέν τινας δια γαστριμαργίας μεν μη ηττηθέντας, δι’ αμέτρου δε νηστείας καταβληθέντας και προς το αυτό πάθος της γαστριμαργίας ολισθήσαντας δια την προηγουμένην εκ της αμέτρου νηστείας ασθένειαν».

Προσπάθεια του αγ. Κασσιανού είναι να βοηθήσει στη συνειδητοποίηση του μέτρου και της ισορροπίας. Και το αποτελεσματικώτερο μέσον είναι η Διάκριση. Η δυνατότητα δηλαδή να διακρίνει μέσα στο χώρο του καλού και στην προσπάθεια του αγιασμού τι πρέπει κανείς να κάμει και τι να μην κάμει. Τι να επιδιώκει και τι ν’ αποφεύγει. Να διακρίνει τι είναι εκ του Θεού και τι εκ του πονηρού.

Η Διάκριση, λέει ο Άγιος, «μεταξύ των λοιπών αρετών ακρόπολίς τις και βασιλίς τυγχάνει».

Τη θεωρεί ως αρετή-μέτρον κάθε άλλης αρετής. «Διδάσκει τον άνθρωπον καταλιμπάνοντα την εφ’ εκάτερα μέρη υπερβολήν οδώ βασιλική βαδίζειν».

Η αρετή αυτή όμως δεν είναι νοητικής ή ηθικής τάξης, ούτε αποτελεί ικανότητα του ανθρώπου, αλλ’ είναι του Αγίου Πνεύματος δώρο «εκ των επισημοτάτων… χαρισμάτων» (βλ. Α’ Κορ. ιβ’ 4-11).

Ο χαρακτήρας της είναι αγιοπνευματικός. Η κατάκτησή της είναι αποτέλεσμα αγώνων, που ελκύουν τη Χάρη του Αγίου Πνεύματος.

Με τη Διάκριση ο άνθρωπος αποκτά τον «βέβαιον λογισμόν». Είναι δηλαδή η εσωτερική εκείνη βεβαιότητα και ασφάλεια του ανθρώπου στην πορεία του, τόσο, όσον αφορά στην εκλογή κάθε στιγμής, όσο και στην εκλογή σε σοβαρές καμπές της ζωής του.

Το πρόβλημα της εκλογής δεν θα υπήρχεν, αν ο δρόμος ήταν ένας. Είναι όμως πολλοί και προβάλλει το ερώτημα:

«Τι εστιν ευάρεστον τω Κυρίω;» Εδώ λοιπόν χρειάζεται η πολύτιμη αυτή δυνατότητα της Διάκρισης του σωστού.

Κάποτε στην έρημο συζητούσε ο Μ. Αντώνιος με άλλους πατέρες σχετικά με το θέμα: Ποια είναι η πιο μεγάλη αρετή «η δυναμένη τον μοναχόν εκ των δικτύων του διαβόλου και της απάτης αυτού αβλαβή διαφυλάττειν».

Οι απαντήσεις ήταν διάφορες. Μίλησαν για τη νηστεία, την αγρυπνία, την ελεημοσύνη κλπ.

Ο Μ. Αντώνιος είπε:

«Όσα λέχθηκαν, είναι καλά και χρήσιμα. Να μη ξεχνούμε όμως, πως πολλοί αγρύπνησαν και ασκήτεψαν σκληρά. Γλίστρησαν όμως στην αμαρτία. Και τούτο, γιατί τους έλειπε η Διάκριση. «Και γαρ οφθαλμός τις της ψυχής και λύχνος η διάκρισις υπάρχει… διότι πάσας τας ενθυμήσεις και τας πράξεις του ανθρώπου η διάκρισις διερευνούσα, διαστέλλει και διαχωρίζει παν φαύλον και απαρέσκον Θεώ πράγμα και μακράν απ' αυτού ποιεί την πλάνην».

Η Γραφή μιλά εκτεταμένα για τη Διάκριση στις Παροιμίες, όπου και την ονομάζει κυβέρνησιν ζωής, βουλήν και βούλευμα, νόησιν, αίσθησιν, σοφίαν, σύνεσιν, φρόνησιν αγαθήν.

Παράλληλα, διηγούνται και πολλές ιστορίες (όπως αυτή του Ήρωνα), όπως: Δύο μοναχοί αποφάσισαν να πάνε στα βάθη της ερήμου. Είπαν να μη δεκτούν πια τροφή από χέρι ανθρώπου. Ήθελαν να πείσουν τον εαυτό τους, πως ο Θεός θα τους έστελνε θαυματουργικά τροφή. Μετά από αρκετή ταλαιπωρία έπεσαν στα χέρια των Μουζίκων, άγριων
και απολίτιστων κατοίκων της ερήμου. Τους λυπήθηκαν
εκείνοι. Τους πρόσφεραν λοιπόν τροφή. Ο ένας τη δέκτηκε κι έζησε. Ο άλλος όχι και πέθανε από εξάντληση.

Δύο στοιχεία, που προσέχει στις ιστορίες αυτές κανείς, είναι:

1) η νηφαλιότητα κι η σωφροσύνη

2) η διαπίστωση, πως η εσωτερικότητα και το βάθος της πνευματικής ζωής δεν βρίσκονται στο εκκεντρικό, το πρωτότυπο, το ασυνήθιστο. Βεβαίως υπάρχουν και εξαιρέσεις, που απλώς επικυρώνουν τον κανόνα. Μπορεί να υποκλινόμαστε σε μερικές τέτοιες περιπτώσεις. Δεν σημαίνει όμως, ότι δικαιούται ο καθένας μας να εκβιάζει το Θεό να του παραχωρήσει το χάρισμα του Συμεών του Στυλίτη ή του Συμεών του κατά Χριστόν Σαλού. Η χάρη «δέδοται» σε λίγους («οις»).

Είναι γεγονός, πως ο κίνδυνος της παραποίησης και του εκφυλισμού της πνευματικότητας ελλοχεύει. Το γλίστρημα δεν είναι δύσκολο. Και μπορεί να παρουσιάζονται περιπτώσεις ανθρώπων δήθεν αγωνιζομένων, που να μην έχουν αγάπην ή ευγνωμοσύνην, αλλά εγωϊσμόν. Και είναι πολύ εύκολο να καταλήξει κανείς, ενώ είναι στα (τυπικά) πλαίσια της Ορθοδοξίας, στην Προτεσταντική αίρεση των Μαραναθανιστών με τα έξαλλα χαρακτηριστικά και τις ομαδικές ψυχώσεις.

Πώς αποκτάται όμως η ΔΙΑΚΡΙΣΗ; Χρειάζεται ασφαλώς επίμονη και επίπονη προσπάθεια βίωσης της πνευματικής ζωής.

Ο Άγιος Κασσιανός, θέλοντας ν' απαντήσει στο ερώτημα λέει:

«Ο αββάς Μωϋσής είπεν, ότι αληθής διάκρισις ου προσγίνεται ειμή εξ αληθινής ταπεινώσεως τω μη μόνον άπερ πράττομεν, αλλά και άπερ ενθυμούμεθα αποκαλύπτειν τοις πατράσι».

Τρία τα στοιχεία λοιπόν:

α) Η ταπείνωση. Με μια συγκεκριμένη μάλιστα μορφή. Την επίγνωση της ανεπάρκειάς μας. Όποιος δεν έχει, τρέχει σ' αυτόν, που έχει. Ο φτωχός στον πλουσιώτερο. Ο φτωχός πνευματικά στον πιο προηγμένο. Χωρίς εγωϊσμούς και διάθεση «παντογνωσίας». «Πτωχοί τω πνεύματι» αληθινά.

β) Η έξαρση του αντικειμενισμού πάνω από τον υποκειμενισμό στα πνευματικά μας θέματα. Σ' αυτά, που αναφέρονται σ' εμάς τους ίδιους.

Συχνά, ό,τι δικό μας, το βλέπουμε τέλειο. Και η πλάνη δεν είναι δύσκολη. Κάποιος άλλος, έξω από μας, μας βλέπει πιο καλά. Κρίνει πιο ψύχραιμα. Ζυγίζει με περισσότερη ακρίβεια και ορθότητα. Χωρίς να καταλύεται λοιπόν το προσωπικό στοιχείο κι η ευθύνη, έχουμε συμμετοχή και άλλων στο έργο της πνευματικής μας τελείωσης.

Μ' αγάπη, κατανόηση και κριτική διάθεση οι άλλοι μας εμποδίζουν την πτώση. Τονίζεται έτσι η εξαγόρευση, η Εξομολόγηση.

γ) Η ύπαρξη πνευματικού. Ενός γέροντα, με τον οποίον στενές να έχει ο καθένας σχέσεις. Ενός γέροντα, που θα χειραγωγεί, θα διδάσκει, θα διακρίνει.

Πού θα βρεθεί; Δεοντολογικές υποδείξεις δεν ισχύουν. Είναι πραγματικά δώρο Θεού. Ούτε μπορεί να είναι ο «πρώτος τυχών». Και μάλιστα για όλους. Ούτε ο …….. (τάδε), επειδή πάνε κι άλλοι κοντά του. Δεν είναι θέμα μόδας δηλαδή.

Ο Αγ. Κασσιανός συμπληρώνει:

Ο αββάς Μωϋσής είπε: «Καλόν μεν εστι μη αποκρύπτειν τους ιδίους λογισμούς από των πατέρων, ου μέντοι τοις τυχούσι λέγειν· αλλά γέρουσι πνευματικοίς και διάκρισιν έχουσιν εξαγγέλλειν, ουχί τοις δια χρόνου πεπολιωμένοις.»

Δεν είναι θέμα λοιπόν άσπρων μαλλιών, αλλά πνευματικότητας, σύνεσης, διάκρισης.

Να τον αναζητήσουμε πρέπει. Κι όταν τον βρούμε, ν’ αξιοποιήσουμε τη σχέση μαζύ του. Να εκμεταλλευτούμε την παρουσία του.

Αυτός είναι ο δρόμος για τη διάκριση. Αυτόν βάδισαν ο Σαμουήλ, ο Παύλος και οι τόσοι της ερήμου Πατέρες.

Είπαν με τη ζωή τους: «Πάση ουν δυνάμει και πάση σπουδή το αγαθόν της διακρίσεως χάρισμα εν εαυτοίς οφείλομεν κτήσασθαι, όπερ δυνήσεται ημάς εξ εκατέρας υπερβολής διαφυλάττειν».

Να! Κάτι, που θα πρέπει και εμείς να πούμε. Και με θέρμη να παρακαλέσουμε το Θεό να μας δώσει αυτό το δώρο.

Μας είναι τόσο απαραίτητο.

* * *

Σ υ ζ ή τ η σ η

Η Διάκριση είναι ένα δώρο, που έρχεται, όταν ο άνθρωπος καταφέρει να ζει μέσα στην αύρα του πνεύματος.

Όταν ο άνθρωπος ωριμάζει πνευματικά, αρχίζει ταυτόχρονα να διακρίνει.

Μπορεί βέβαια να μη φτάνει στο τέλειο. Εκεί είναι που χρειάζεται ο πνευματικός. Χρειάζεται όμως να γίνει καλή εκλογή πνευματικού.

Στην εξομολόγηση υπάρχουν ο θείος και ο ανθρώπινος παράγοντας.

Αν ο ανθρώπινος παράγων έχει περισσότερη συμμετοχή, τότε είναι πιο πιθανό σε κάποιο πρόβλημα να γίνει λάθος. Αν όμως ο ανθρώπινος παράγων αφήσει τον θείον παράγοντα να εργαστεί και να δράσει, τότε είναι πολύ
μικρότερη η πιθανότητα λάθους. Και το μυστήριο επιτελείται πλήρως και στην περίπτωση του λάθους, όπως και του ορθού. Στην περίπτωση του λάθους, θα έλθει ο Θεός με άλλο τρόπο να καλύψει και να συμπληρώσει τα κενά. Να διορθώσει τις πλάνες.

Η εκλογή του πνευματικού να γίνεται με κριτήριο πάντα την ψυχική ωφέλεια. Όχι την ικανοποίηση ιδιοτροπιών ή του εγωϊσμού.

Σ' όλες μας τις ενέργειες και τη συμπεριφορά υπάρχει πάντα η ατέλεια. Πολλές φορές δεν μπορούμε να διακρίνουμε ποιο είναι το σωστό και ποιο το λανθασμένο.

Ο Χριστός είναι το τέλειο παράδειγμα Διάκρισης.

Βασική προϋπόθεση, για να την αποκτήσουμε, είναι η ταπείνωση.

Ν' αποφεύγουμε τις υπερβολές και να δίνουμε το ευεργέτημα της αμφιβολίας στους άλλους.

Να μην είμαστε απόλυτοι.

Να κάμνουμε, ό,τι μπορούμε με αγαθή διάθεση, ταπείνωση και χωρίς υπερβολή. Το ότι σφάλλουμε, είναι ανθρώπινο.

Πολλές φορές βρισκόμαστε μπροστά σε διλήμματα. Δεν ξέρουμε τι ν' αποφασίσουμε ή διστάζουμε να προχωρήσουμε.

Δεν πρέπει όμως να τ' αφήνουμε να συσσωρεύονται.

Ο άνθρωπος πρέπει να προχωρεί και να λαμβάνει αποφάσεις ζυγίζοντας τους διάφορους παράγοντες, που έχει μπροστά του.

Στον υλικό τομέα, ο άνθρωπος, όσο ανεβαίνει ιεραρχικά, αντιμετωπίζει περισσότερα διλήμματα. Στον πνευματικό όμως τομέα συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Όσο ανεβαίνει κανένας πνευματικά, τόσο λιγοστεύουν τα διλήμματα.

Γιατί στον πνευματικόν άνθρωπο δεν υπάρχουν διλήμματα, ούτε σύγκρουση καθηκόντων. Έχει ξεκαθαρίσει μέσα του ποιο είναι το πρώτο, το δεύτερο κ.λ.π.

Αν υπάρχει αγάπη, οπωσδήποτε θα μπορεί ο άνθρωπος να δει ορισμένες καταστάσεις ή πρόσωπα κατά ένα πιο ορθόδοξο τρόπο.

Θα δει αδυναμίες, προβλήματα και θα μπορεί να διακρίνει, πώς να φερθεί στη μια, αλλά και στην άλλη περίπτωση. Τι μέσα και τι τρόπους θα χρησιμοποιήσει, για να βοηθήσει.